УДК 343.98:623.444

Пашиєва А. С. – здобувач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТАЛЬНОЇ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ

Проаналізовано методичні й організаційні аспекти, пов'язані із застосуванням сучасних інформаційних технологій для підвищення результативності криміналістичного дослідження холодної зброї та ефективності використання отриманих результатів під час розслідування і розкриття злочинів. Визначено роль інформаційного забезпечення в процесі проведення експертизи холодної зброї, окреслено основні тенденції його розвитку.

Ключові слова: інформація, інформаційне забезпечення, холодна зброя, криміналістичне дослідження, алгоритмізація.

Протягом століть еволюцію людини забезпечують основні її можливості – мова, пам'ять, мислення. Щоб продовжити своє життя, людина змушена була випереджати дикий світ, змінюючи навколишнє середовище. З розвитком суспільних відносин людина зрозуміла, що фундаментом її мислення є інформація. Лише нещодавно інформація досягла одного рівня з такими поняттями, як «життя», «розвиток», «рух», «удосконалення». Саме тому вона є основою будь-якої діяльності – від побутової до науково-дослідної. Інформатизація всіх процесів життя досягла нового рівня, вона стала якіснішою, всеохопною та впровадила значну кількість інформаційних систем, мереж і новітніх технологій. Цей глобальний процес не оминув і судово-експертну діяльність, до якої залучено відомості новітніх галузей знань, сучасні технології тощо. Цей процес спрямований на оптимізацію та систематизацію використання необхідної інформації для проведення різних видів судових експертиз [1, с. 118].

Питання інформатизації досліджено в роботах таких вітчизняних та іноземних науковців, як Т. В. Авер'янова, В. П. Бахін, Р. С. Бєлкін, О. О. Ейсман, Н. І. Клименко, І. П. Красюк, Є. Д. Лук'янчиков, Ю. О. Мазніченко, З. С. Меленєвська, О. Р. Росинська, О. О. Садченко, М. В. Салтевський та ін.

Однак є чимало нагальних проблем в аналізованій сфері, які потребують розв'язання. Жодне експертне дослідження неможливе без належного інформаційного супроводження. Будь-яке наукове дослідження не можна здійснити без вивчення інформаційних джерел, які характеризують об'єкт і предмет дослідження. Тому суб'єкт дослідження повинен мати широке уявлення про стан інформаційного забезпечення та коло джерел, які стосуються напряму дослідження. На об'єктивну оцінку ступеня наукової розробленості об'єкта дослідження слід очікувати лише в разі послідовного, системного та цілеспрямованого добору джерел інформації. Важливою умовою забезпечення дослідження інформацією є чітко встановлений обсяг і структура інформації, а також доступ до необхідних інформаційних матеріалів. Це можуть бути документи, публікації, електронні записи, звіти, пошукові системи тощо. Зазначені матеріали об'єднують одним поняттям – «інформаційний ресурс». Сукупність таких ресурсів становить систему інформаційного забезпечення будь-якої галузі досліджень.

З метою досягнення високої результативності наукових робіт у судовій експертизі, експертних дослідженнях, висновків експертів та експертної практики слід констатувати, що вдосконалення систем інформаційного забезпечення судово-експертної діяльності є одним із головних завдань експертного забезпечення правосуддя в Україні.

Інформаційне забезпечення будь-якого різновиду судової експертизи має відображати науково організований і безперервний процес збирання, підготовки та надання впорядкованої науково-технічної інформації, необхідної для виконання судово-експертних завдань. Відомості, які містить інформаційна система, мають характеризувати сучасний стан науки й техніки в певній галузі, тобто повинні бути актуальними.

Загальною метою інформаційного забезпечення судових експертиз є створення організованої системи збирання, зберігання, передання та використання даних в експертних дослідженнях. Такі системи надають можливість експерту правильно описувати та

класифікувати об'єкти дослідження, визначати напрями подальших дій, обирати методики дослідження, а також формулювати й обґрунтовувати експертні висновки.

Підґрунтям інформатизації судової експертизи є:

1) потреба швидкого пошуку та використання значного обсягу емпіричного, методичного та довідкового матеріалу;

2) складність дослідження об'єктів і процесів;

3) використання спеціалізованих автоматизованих інформаційних систем для отримання попередніх результатів експертного дослідження;

4) використання експертних методик, які ґрунтуються виключно на спеціалізованих інформаційних системах.

Рівень криміналістичного дослідження зброї залежить від стану технічного забезпечення експертних установ і методико-інформаційного забезпечення процесу дослідження. Зразки зброї постійно оновлюються, з'являються нові екземпляри, тому варто зосередити увагу на методико-інформаційному забезпеченні експертних досліджень.

Оновлення методик слід спрямувати за двома напрямами:

– удосконалення загальної методики дослідження зброї;

– розроблення й удосконалення нових методик дослідження окремих різновидів зброї [2, с. 188].

Важливим елементом процесу вдосконалення інформаційного забезпечення є обов'язкове використання програмованого й алгоритмізованого підходу під час виконання поставлених завдань. Такий підхід полягає у створенні програмованої методики цього виду експертизи. Програмована методика – це впорядкована діяльність експерта, спрямована на розв'язання системи задач. Будь-яка методика експертного дослідження передбачає сукупність правил, що визначають шляхи реалізації цього рішення. Методика криміналістичного дослідження холодної зброї має загальну структуру побудови перебігу дослідження, співвідношення його стадій і завдань, які виконують на кожній з них. Однак програмовану методику здійснюють шляхом алгоритмізації процесу проведення дослідження. Використання алгоритму дій сприяє повному та ретельному дослідженню об'єкта. Водночас алгоритмізація дає змогу експерту значно скоротити час, необхідний на проведення дослідження, і контролювати власні дії.

Для встановлення приналежності об'єкта до холодної зброї під час проведення експертизи необхідним є використання довідкової інформації. Ця інформація повинна містити відомості про відомі зразки, типи, види холодної зброї. Основний обсяг таких даних застосовують для здійснення порівняльного дослідження, коли виявлений комплекс діагностичних ознак об'єкта порівнюють з відповідними ознаками зразків. Зразки холодної зброї стають порівняльним матеріалом. Забезпечення найбільш повною інформацією сприяє підвищенню достовірності отриманих під час дослідження результатів і впливає на експертні висновки. Активне використання інформаційних ресурсів забезпечує найвищу об'єктивність діагностичної стадії експертизи холодної зброї. На сучасному етапі джерелами довідкових даних є спеціальна література, технічні й технологічні нормативи, каталоги музейних експонатів, промислових і кустарних виставок, торговельно-промислові довідники тощо. До перелічених джерел можна додати натурні колекції зразків холодної зброї в експертних установах і підрозділах, систематизовані каталоги, картотеки, інформаційні листки, що містять дані про холодну зброю, яка пройшла сертифіковані криміналістичні випробування. Джерела довідкової інформації численні, однак під час їх використання постають труднощі, пов'язані зі стрімкими темпами науково-технічного прогресу, посиленням інформаційних потоків, зростанням потреб експертної практики, зумовлених підвищенням якості проведення криміналістичних експертиз холодної зброї. Тому пошук необхідної інформації супроводжується значними затратами часу, що негативно позначається на продуктивності праці експерта та подовжує строки проведення експертизи. У практиці проведення експертизи холодної зброї відбувається лише накопичення наукової та довідкової інформації, однак цього недостатньо. Актуалізується потреба в розробленні ефективніших засобів і методів збирання, систематизації та розподілу довідково-інформаційних відомостей.

Наявні картотеки й інші засоби як системи накопичення інформації вимагають затрат часу на внесення та майбутній пошук інформації. Виявлення помилки, якої припустилися на початку, призводить до необхідності виправлення всіх подальших результатів виконаної роботи. Зазначене свідчить,

що традиційна система накопичення інформації є надто складною та негнучкою.

Альтернативною формою пошуку, накопичення та зберігання інформації є бази даних, які передбачають простіший спосіб використання. Вони надають можливість суттєво полегшити та спростити роботу зі значними обсягами інформації, що забезпечує повне, несуперечливе та достовірне відображення предметної області. Крім того, робота з автоматизованою базою даних значно скорочує час пошуку необхідної інформації.

Автоматизовані інформаційні системи не просто накопичують і надають інформацію користувачу за запитами, у них реалізовано функції автоматичного встановлення зв'язків за певними інформаційними полями різних облікових одиниць, що містять відомості про різні об'єкти, але мають однакові показники, або про один об'єкт, інформація стосовно якого зосереджена в різних інформаційних системах, зокрема й різної відомчої належності. Що більше баз даних інформаційних систем інтегровано до системи вищого рівня, то більший потенціал для встановлення зв'язків має нова інтегрована система. Якщо не створити принципово нову технологію організаційного управління, використання електронно-обчислювальної машини в цій сфері не забезпечить і десятої частини того ефекту, що прогнозує управлінська революція, яка відбувається нині [1, с. 120].

Система кримінальної реєстрації – інформація, яку використовують у процесі розкриття, розслідування та попередження злочинів. Автоматизовані системи забезпечують можливість швидкого пошуку будь-якої правової інформації. Від ступеня впровадження сучасних технологій безпосередньо залежить оперативність й ефективність опрацювання та надання інформації. Використання автоматизованих баз даних дає змогу суттєво розширити обсяг даних, які використовують у процесі розкриття злочинів, виявити серії злочинів і розширити коло осіб, яких необхідно перевірити, а отже, прискорити процес розкриття й розслідування злочинів, підвищити його ефективність. Правильно дібрана інформація, яка не тільки описує злочин, а й надає аналітичний і статистичний матеріал про подію, є підґрунтям для розкриття злочинів [3, с. 58–59].

Наявність проблемних аспектів (недостатність теоретичної розробленості окремих питань формування інформаційної бази; відомча роз'єднаність установ, які виконують конкретні експертні завдання (несформованість єдиної дослідної політики) та непослідовність і неузгодженість заходів, яких уживають з метою поліпшення інформаційного забезпечення) призводить до того, що експертиза метальної холодної зброї донині не має систематизованих на наукових засадах довідково-інформаційних фондів, які містили б необхідні дані про найпоширеніші об'єкти, бракує остаточно сформованих інформаційно-пошукових баз і систем для оперативного надання експертам даних, що забезпечували б успішне здійснення досліджень.

Вирішення цих питань потребує проведення інвентаризації та систематизації вже накопичених експертними установами опрацьованих відомостей (створення натурних колекцій зброї, набоїв, їхніх елементів, слідів пострілів), розміщення цих даних у єдину автоматизовану інформаційно-пошукову базу даних [2, с. 189].

На сучасному етапі розвитку практики протидії злочинності інформаційні системи не можна трактувати як звичайні обліки чи системи реєстрації, призначенням яких є найпростіші функції – накопичення, збереження й надання інформації. Автоматизація облікової діяльності, що ґрунтується на сучасних комп'ютерних і мережевих технологіях, перетворює звичайні інформаційні системи на унікальні аналітично-пошукові комплекси, які в автоматичному режимі аналізують значні обсяги інформації, виявляють зв'язки між об'єктами, виконуючи роботу за обсягами й у терміни, які раніше були недосяжними. Для встановлення таких зв'язків і фактів іншими методами потрібні роки, високі затрати матеріальних ресурсів і зусилля значної кількості співробітників [4, с. 98].

Вдалим прикладом використання новітніх технологій під час проведення дослідження холодної зброї (зокрема метальної) є генератор експертних висновків «Клинок». Програма призначена для генерування експертного висновку про холодну зброю, що охоплює вибір аналога досліджуваної клинкової зброї, який міститься в інформаційно-пошуковій системі.

Система надає можливість увести дані, необхідні для створення висновку, дібрати аналог зброї, щодо якого

проводять експертизу, згенерувати висновок, відредагувати його та роздрукувати на принтері, причому в разі виведення на лазерний принтер можна отримати зображення аналога в роздрукованому висновку.

Програма також дає змогу працювати з інформаційно-пошуковою системою, що містить інформацію про клинкову зброю та є частиною генератора. Вона призначена для зберігання текстової та графічної інформації про клинкову зброю. У цій інформаційно-пошуковій системі можна вводити, редагувати інформацію, здійснювати пошук за визначеними умовами, а також зберігати й виводити на екран графічне зображення зброї. Сучасна система містить інформацію про 630 найменувань клинкової зброї [5, с. 29–30].

Отже, загальною метою інформаційного забезпечення є створення впорядкованої системи збирання, збереження, передавання та використання даних у судовій експертизі холодної зброї. Ці системи надають можливість правильно описувати, класифікувати об'єкти, що підлягають дослідженню, визначати напрями подальших дій, обирати для застосування відповідні методики, обґрунтовувати та формулювати експертні висновки. З огляду на вітчизняний і світовий досвід, можна стверджувати, що на сучасному етапі інформаційне забезпечення полягає у створенні для експерта на підставі широкого використання автоматизованих інформаційних систем такого інформаційного середовища, у якому він зможе швидко отримувати й опрацьовувати інформацію для ефективного виконання широкого кола завдань експертизи холодної зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заруцький В. А. Інформаційно-довідкове забезпечення судових експертиз як наукова категорія / В. А. Заруцький // Криміналістика і судова експертиза. – 2016. – Вип. 61. – С. 118–126.

2. Панасюк К. В. Проблемні питання проведення судово-балістичної експертизи в Україні / К. В. Панасюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 5. – Т. 3. – С. 187–191.

3. Бурцева Е. В. Информационные технологии в юриспруденции : учеб. пособие / Е. В. Бурцева, А. В. Селезнёв, В. Н. Чернышов. – Тамбов : ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2012. – 104 с.

4. Белов О. А. Информационное обеспечение раскрытия и расследования преступлений : монография / О. А. Белов. – М. : Юрлитинформ, 2009. – 136 с.

5. Сысоев Э. В. Новые информационные технологии в судебной экспертизе : учеб. пособие / Э. В. Сысоев, А. В. Селезнев, И. П. Рак, Е. В. Бурцева. – Тамбов : Тамбов. гос. техн. ун-т, 2006. – 84 с.

REFERENCES

1. Zarutskyi, V.A. (2016). Informatsiino-dovidkove zabezpechennia sudovykh ekspertyz yak naukova katehoriia [Information support of forensic examinations as a scientific category]. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza, Criminalistics and forensic examination, 61,* 118-126 [in Ukrainian].

2. Panasiuk, K.V. (2014). Problemni pytannia provedennia sudovo-balistychnoi ekspertyzy v Ukraini [Problematic issues of forensic ballistics expertise in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, Scientific Bulletin of Kherson State University, 5,* 187-191 [in Ukrainian].

3. Burtseva, E.V., Seleznev, A.V., & Chernyshov, V.N. (2012). *Informacionnye tehnologii v yurisprudencii [Information technology in jurisprudence].* Tambov : FGBOU VPO «TGTU» [in Russian].

4. Belov, O.A. (2009). *Informacionnoe obespechenie raskrytiia i rassledovaniia prestuplenii [Information support for the disclosure and investigation of crimes].* Moscow: Yurlitinform [in Russian].

5. Sysoev, E.V., Seleznev, A.V., Rak, I.P., & Burceva, E.V. (2006). *Novye informacionnye tehnologii v sudebnoi ekspertize [New information technologies in forensic expertise].* Tambov: Tambov. gos. tehn. un-t [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії 10.01.2018

Pashyieva A. *– Researcher of the Department of Criminalistic Support and Forensic Expertise of the Educational and Research Institute No. 2 of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine*

Information Support in Conducting Criminalistic Research of Throwing Cold Steel

In the articles considered methodical and organizational aspects constrained with the use of modern information technologies for the increase of effectiveness of realizations criminalistics researches and efficiency of drawing on the got results in the process of opening and investigation of crimes. Worked out practical recommendations and suggestions which assist the effective use the criminal specialist-lawyer of informative CASS for the informative providing forensic examination researches. The article expresses the basic development tendencies of the inquiry and communication support of judicial examinations. The purpose of this publication is the analysis

of methodological and methodical issues of the system's formation and creation of the inquiry and communication support of judicial examinations. It is shown, that, in recent years the informational support of all spheres of human activity has passed to a new qualitative level, information technologies and systems have received a wide expansion, the information networks, therefore the judicialexpert activity has not been aside of these processes as well. Advanced achievements of science and techniques, new fields of knowledge, new technologies are also integrated into the sphere of judicial expert activity. This process involves organizational, methodical, legal and informational supply of judicial examination and it is directed to optimize the accumulation, preservation, ordering, analysis and use of the information which is necessary for its carrying out. However, today there are no comprehensive researches of scientific and organizational, theoretical problems of search, collecting and processing of the expert information, creation of the system of the information supply of the judicial examinations.

Proposed to consider the information support of judicial expert activity as a complex of organizational, administrative, legal actions for collecting, concentration and ordering of necessary data from different fields of knowledge and sources of expert practice, and formation on this basis of information resources which are the content of the information systems and the result of functioning of which is the delivery by the subject of judicial expert activity of expert problems' data necessary to be performed for the expert issues.

Keywords: information, information support, cold steel, forensic research, algorithmization.